

BIULETYN

KWARTALNY

DZIAŁANIA RESORTU SPRAW WEWNĘTRZNYCH W ZWIĄZKU Z SYTUACJĄ NA UKRAINIE	3
NARODOWY PROGRAM ANTYTERRORYSTYCZNY NA LATA 2014-2019	4
PRZYPADKI AFRYKAŃSKIEGO POMORU ŚWIŃ STWIERDZONE NA TERENIE POLSKI – KONSEKWENCJE I DZIAŁANIA	6
PROBLEM POWOJENNEJ AMUNICJI CHEMICZNEJ ZATOPIONEJ W MORZU BAŁTYCKIM	9
EUROSUR - EUROPEJSKI SYSTEM NADZOROWANIA GRANIC	11
PRACE NAD USTAWĄ O MONITORINGU WIZYJNYM - PIERWSZA WERSJA ZAŁOŻEŃ DO USTAWY	13

Zespół redakcyjny

Biuletynu kwartalnego Wydziału Analiz RCB:

Martyna Olejnik

Anna Zasadzińska-Baraniewska

Recenzenci:

Krzysztof Malesa, Zastępca Dyrektora RCB

Grzegorz Świszcz, Szef Wydziału Analiz

Działania resortu spraw wewnętrznych w związku z sytuacją na Ukrainie

Anna Zasadzińska-Baraniewska

Wydział Analiz RCB

Na przełomie 2013/2014 roku, w związku z rozwojem sytuacji na Ukrainie, służby resortu spraw wewnętrznych monitorowały potencjalne zagrożenia, w szczególności dotyczące ewentualnego napływu znacznej liczby obywateli Ukrainy, szukających ochrony w Polsce. W celu przygotowania do potencjalnej masowej migracji, w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych opracowano „Plan działania resortu spraw wewnętrznych w zakresie organizacji przyjmowania, transportu i pobytu na terytorium RP cudzoziemców/uchodźców z Ukrainy”.

W związku z dynamicznymi zmianami sytuacji na Ukrainie po 28 lutego 2014 r., przeniesieniem się głównego teatru działań z kijowskiego Majdanu na Krym, eskalacją napięcia w stosunkach pomiędzy Ukrainą i Federacją Rosyjską w tym możliwością militarnej interwencji sił zbrojnych Rosji na Ukrainie, istotnie wzrosło zagrożenie masowym napływem obywateli Ukrainy szukających schronienia i ochrony w Polsce.

Sposób organizacji działań i zadania organów administracji publicznej, w przypadku konieczności przyjęcia cudzoziemców masowo przybywających na terytorium RP, określono w Standardowej Procedurze Operacyjnej – 10 (SPO-10): Działania w przypadku masowego napływu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, zawartej w Krajowym Planie Zarządzania Kryzysowego przyjętym uchwałą Rady Ministrów w dniu 23 lipca 2013 r.

Po analizie sytuacji oraz uwarunkowań wynikających z procedury SPO-10 Minister Spraw Wewnętrznych podjął decyzję o opracowaniu szczegółowego dokumentu planistycznego, który w sposób kompleksowy wskaże sposób reagowania organów państwowych na aktualne zagrożenia, przy uwzględnieniu zaangażowania innych podmiotów resortu spraw wewnętrznych oraz ścisłego współdziałania z administracją terenową (cywilną i wojskową). Takim dokumentem jest Plan działania Resortu Spraw Wewnętrznych w zakresie organizacji przyjmowania, transportu i pobytu na terytorium RP cudzoziemców/uchodźców z Ukrainy (Plan), zatwierdzony 31 marca br.

W Planie uwzględniono lokalizację nowych punktów pobytowych, w tym obozowisk, wskazanych podczas wizytacji Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców na terenie województwa podkarpackiego i lubelskiego oraz po konsultacjach przeprowadzonych

z Ministerstwem Obrony Narodowej, w sprawie wsparcia ze strony Sił Zbrojnych RP. Jednocześnie dostosowano możliwości wykorzystania zasobów transportowych Straży Granicznej do aktualnej sytuacji, przy założeniu intensyfikacji realizacji zadań własnych w ochronie granicy państwowej i działań migracyjnych.

Zgodnie z procedurą SPO-10 (Działania w przypadku masowego napływu cudzoziemców na terytorium RP), zawartą w Krajowym Planie Zarządzania Kryzysowego, za koordynację działań związanych z potencjalnym masowym napływem obywateli Ukrainy na terytorium RP odpowiedzialny jest Minister Spraw Wewnętrznych. Podmiotami współpracującymi w tym zakresie są głównie: Minister Spraw Zagranicznych, Minister Obrony Narodowej, Minister Zdrowia, Minister Gospodarki, Minister Pracy i Polityki Społecznej, Szef Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Szef Agencji Wywiadu, Dyrektor RCB oraz wojewodowie. Wskazani wykonawcy, do których zadań należy zapewnienie czasowej ochrony cudzoziemców na terytorium RP, w swoich planach zarządzania kryzysowego uwzględnili szczegółowe sposoby i metody realizacji poszczególnych przedsięwzięć oraz dokonali bilansu sił i środków potrzebnych do realizacji procedury. Organem właściwym w sprawach koordynowania działań w związku z możliwością masowego napływu obywateli Ukrainy do Polski jest minister właściwy do spraw wewnętrznych. Jest on przewodniczącym Zespołu Zarządzania Kryzysowego w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych (ZZK MSW), w skład którego wchodzi m.in. Sekretarz i Podsekretarze Stanu, dyrektorzy departamentów merytorycznych resortu oraz komendanci/ szefowie/inspektorzy służb i instytucji podległych lub nadzorowanych przez Ministra. Sekretarzem Zespołu jest Dyrektor Departamentu Ratownictwa i Ochrony Ludności, który zapewnia obsługę merytoryczną i organizacyjną prac. Jeśli możliwości działania ZZK MSW okażą się

nieadekwatne do sytuacji, Minister Spraw Wewnętrznych, we współpracy z Dyrektorem RCB, może przekazać Prezesowi Rady Ministrów rekomendację zwołania Rządowego Zespołu Zarządzania Kryzysowego (RZZK). Koordynacja bieżącej wymiany informacji między uczestnikami procedury jest realizowana przez Rządowe Centrum Bezpieczeństwa. Koordynacja procesu komunikacji społecznej jest prowadzona przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, we współpracy z Rządowym Centrum Bezpieczeństwa. Pozostałe czynności są realizowane

zgodnie z planami zarządzania kryzysowego uczestników procedury SPO-10 spoza resortu spraw wewnętrznych, które będą uruchamiane; w miarę potrzeb, przez dyrektora Rządowego Centrum Bezpieczeństwa. Natomiast czynności - w ramach SPO-10 - organów i jednostek organizacyjnych podległych i nadzorowanych przez Ministra Spraw Wewnętrznych realizowane będą zgodnie z planami zarządzania kryzysowego służb MSW oraz Planem zarządzania kryzysowego działu administracji rządowej: sprawy wewnętrzne.

Opracowano na podstawie „Planu działania resortu spraw wewnętrznych w zakresie organizacji przyjmowania, transportu i pobytu na terytorium RP cudzoziemców/uchodźców z Ukrainy”.

KOMENTARZ

Według informacji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z dn. 1 kwietnia br. nie odnotowano masowego napływu Ukraińców do Polski. W okresie od 1 stycznia do 1 kwietnia 2014 roku do Urzędu do Spraw Cudzoziemców wpłynęło 181 wniosków obywateli Ukrainy o nadanie statusu uchodźcy w naszym kraju. Natomiast o zezwolenie na osiedlenie się ubiegało się o około 20 proc. więcej obywateli Ukrainy niż w tym samym okresie rok temu. Ze względu na niestabilną sytuację na Ukrainie i brak jasnej perspektywy zakończenia konfliktu wywołanego konfrontacyjną polityką Moskwy wobec Kijowa, Polska jest jednak przygotowana na nasilenie tendencji migracyjnych z tamtego kierunku. Szczegółowe środki i sposoby reagowania na zagrożenie są określone w Planie działania Resortu Spraw Wewnętrznych w zakresie organizacji przyjmowania, transportu i pobytu na terytorium RP cudzoziemców/uchodźców z Ukrainy, którego najważniejsze cele i założenia omówiono powyżej.

Narodowy Program Antyterrorystyczny na lata 2014 – 2019

Grzegorz Świszcz
Wydział Analiz RCB

Terroryzm jest obecnie uważany za jedno z głównych zagrożeń, zarówno dla bezpieczeństwa globalnego jak i regionalnego. Jako zagrożenie globalne wykracza poza ramy tradycyjnie rozumianych konfliktów i sytuacji kryzysowych. Wprawdzie Polska nie była dotychczas bezpośrednim celem ataku terrorystycznego, nie oznacza to jednak, że jako kraj jesteśmy zupełnie wolni od tego typu zagrożenia. Aktywnie uczestnicząc w działaniach społeczności międzynarodowej, ukierunkowanych na przeciwdziałanie i zwalczanie zjawiska terroryzmu, należy brać pod uwagę sytuację, w której również nasz kraj może stać się celem zamachu. Obywatele RP wielokrotnie byli przypadkowymi ofiarami ataków organizacji terrorystycznych w różnych częściach świata, a w przyszłości nie można wykluczyć kolejnych tego rodzaju tragicznych w skutkach zdarzeń. Mając na uwadze powyższe, uznano jako celowe opracowanie dokumentu wyznaczającego podstawowe kierunki polityki antyterrorystycznej Państwa.

W Narodowym Programie Antyterrorystycznym zdiagnozowano aktualny poziom zagrożenia terrorystycznego¹, wskazując jednocześnie mechanizmy prowadzenia jego bieżącej oceny, a także elementy warunkujące skuteczność

funkcjonowania systemu antyterrorystycznego RP w odniesieniu do poszczególnych faz zarządzania kryzysowego. Dokument w założeniu nie stanowi opisu sposobu reagowania na zagrożenia o charakterze terrorystycznym, czemu dedykowane są szczegółowe procedury przyjmowane zarówno na poziomie Rady

¹ Stan na koniec 2013 roku.

Ministrów, jak i poszczególnych służb, instytucji czy organów, w tym także na szczeblu lokalnym.

Program został przygotowany w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych, we współpracy ze służbami, organami i instytucjami wchodzących w skład Międzyresortowego Zespołu ds. Zagrożeń Terrorystycznych, funkcjonującego na poziomie strategicznym polskiego systemu antyterrorystycznego. Członkowie Zespołu reprezentują główne podmioty odpowiedzialne za realizację celów i wdrażanie priorytetów wynikających z dokumentu.

Celem Programu jest określenie niezbędnych działań Państwa służących wzmocnieniu systemu antyterrorystycznego RP, a tym samym podniesieniu stanu przygotowania do wystąpienia ewentualnych zagrożeń o charakterze terrorystycznym. Istotne znaczenie w tym zakresie ma podnoszenie świadomości społecznej dotyczącej zagrożenia, zasad zachowania w przypadku wystąpienia zdarzenia oraz opisu form i środków zaangażowania Państwa w przeciwdziałanie i zwalczanie terroryzmu. W celu budowania społecznego zrozumienia i poparcia dla działań właściwych służb, organów i instytucji dokument opiera się o zasady proporcjonalności, adekwatności i komplementarności. Odnosi się przy tym do kwestii poszanowania praw człowieka i innych wartości demokratycznych, zgodnie z zasadami przyjętymi w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych, a także w innych dokumentach międzynarodowych określających prawa i wolności.

Cel główny i cele szczegółowe Programu korespondują z zadaniami realizowanymi przez podmioty systemu antyterrorystycznego RP w poszczególnych fazach zarządzania kryzysowego. Obejmują one działania:

- w fazie zapobiegania – rozpoznawanie, eliminowanie lub redukcja prawdopodobieństwa wystąpienia zdarzenia o charakterze terrorystycznym albo ograniczanie jego skutków, a także udaremnienie działalności osób przygotowujących lub wspierających przygotowanie ewentualnych zamachów,
- w fazie przygotowania – planowanie sposobów zabezpieczenia potencjalnych celów ataków terrorystycznych oraz reagowania w przypadku wystąpienia tego rodzaju zdarzeń, a także optymalizację zasobów niezbędnych do skutecznej realizacji zadań w tym zakresie,

- w fazie reagowania – hamowanie rozwoju zdarzenia o charakterze terrorystycznym oraz jego neutralizację, a także udzielanie pomocy poszkodowanym czy ograniczanie zniszczeń i strat,
- w fazie odbudowy – przywracanie stanu sprzed zdarzenia o charakterze terrorystycznym oraz weryfikację skuteczności dotychczasowych środków służących zapobieganiu, przygotowaniu i reagowaniu na wystąpienie zdarzenia o charakterze terrorystycznym.

W oparciu o ww. zadania głównym celem Programu jest wzmocnienie systemu antyterrorystycznego, a realizacji tego służą cztery cele szczegółowe, odpowiadające fazom zarządzania kryzysowego:

- poprawa zdolności do zapobiegania zagrożeniom o charakterze terrorystycznym;
- wzmocnienie przygotowania służb i instytucji na możliwość wystąpienia zdarzeń o charakterze terrorystycznym;
- zwiększenie zdolności do reagowania w przypadku wystąpienia zdarzeń o charakterze terrorystycznym;
- podniesienie skuteczności w zakresie odtwarzania wykorzystanych sił i środków oraz udoskonalania posiadanych procedur postępowania w kontekście zagrożeń o charakterze terrorystycznym.

Podstawa stworzenia Programu wynika ze Strategii Sprawne Państwo 2020, jednej z dziewięciu zintegrowanych strategii rozwoju kraju (cel nr 7: Zapewnienie wysokiego poziomu bezpieczeństwa i porządku publicznego, obejmujący wśród kilku szczegółowych kierunków interwencji między innymi 7.2. Przeciwdziałanie i zwalczanie przestępstw oraz zagrożeń dla bezpieczeństwa i porządku publicznego, w tym 7.2.2. Przeciwdziałanie zagrożeniom terrorystycznym). Strategia wskazuje na potrzebę przygotowania i realizacji kompleksowego rządowego programu antyterrorystycznego, wzmacniającego mechanizmy współpracy oraz podnoszącego skuteczność działań właściwych służb, organów i instytucji.

Jednocześnie Program pozostaje w zgodzie z celami Strategii Rozwoju Kraju 2020 – nadrzędnej względem Strategii Sprawne Państwo 2020 – podkreślającej celowość stałego usprawniania, funkcjonującego w ramach systemu bezpieczeństwa wewnętrznego, systemu antyterrorystycznego RP i dostosowywania go do bieżących wyzwań.

Problematyka przeciwdziałania i reagowania na zagrożenia o charakterze terrorystycznym ujęta jest

również w innych dokumentach strategicznych, m.in.: Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności, Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, Strategii Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego 2020, a także w dokumentach rządowych takich jak Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego (KPZK), Raport o zagrożeniach bezpieczeństwa narodowego czy

Raport o stanie obronności RP. Dokumenty te odnoszą się do zjawiska terroryzmu jako jednego z wielu możliwych zagrożeń dla systemu bezpieczeństwa narodowego RP, w kontekście zarówno bezpieczeństwa zewnętrznego, jak i wewnętrznego, w wymiarze militarnym oraz pozamilitarnym.

KOMENTARZ

Narodowy Program Antyterrorystyczny jest dokumentem o charakterze rządowym, a przewidziane w nim cele oraz służące ich realizacji priorytety przewidują wprowadzenie nowych rozwiązań prawnych i organizacyjnych na poziomie krajowym. Ich wykonanie wpłynie na poprawę efektywności prowadzonych działań w zakresie zapobiegania, przygotowania i reagowania na zagrożenia o charakterze terrorystycznym. Podmiotami odpowiedzialnymi za wdrożenie ww. priorytetów są organy centralne.

Przyjęty okres obowiązywania Programu (2014-2019) uwzględnia szacunkowy czas potrzebny na realizację założonych w nim celów. Jednakże należy podkreślić, iż zapewnienie bezpieczeństwa antyterrorystycznego kraju jest pojmowane jako proces ciągły, niezmiennie istotny z punktu widzenia funkcjonowania Państwa. Podejmowane działania nie mogą być ograniczone datą zakończenia obowiązywania Programu, a zmieniające się uwarunkowania wymagają dalszych, ciągłych działań.

Obecnie dokument został skierowany do konsultacji międzyresortowych i społecznych, zgodnie z trybem przewidzianym w ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

Przypadki afrykańskiego pomoru świń stwierdzone na terenie Polski - konsekwencje i działania

Anna Zasadzińska-Baraniewska
Wydział Analiz RCB

*Dwa przypadki afrykańskiego pomoru świń (African Swine Fever - ASF) stwierdzono w lutym na terenie powiatu sokólskiego (okolice miejscowości Szudziałowo i Kruszyniany) w woj. podlaskim w pobliżu granicy z Białorusią. Oba przypadki zakażenia, potwierdzone badaniami laboratoryjnymi (informacja Głównego Lekarza Weterynarii z 17 i 19 lutego br.), rozpoznano u padłych dzików. **W toku działań prowadzonych przez Państwową Inspekcję Weterynaryjną, przy wsparciu służb i organów państwa, do końca marca br. nie stwierdzono wystąpienia ASF u trzody chlewnej na terenie RP, ani też kolejnych przypadków ASF wśród dzików.** Afrykański pomór świń to groźna, nieuleczalna, wysoce zakaźna i zaraźliwa, wirusowa choroba świń domowych wszystkich ras oraz dzików. Nie stanowi zagrożenia dla ludzi, jednak w przypadku stwierdzenia ogniska choroby konieczne jest wybicie trzody, a następnie wprowadzenie restrykcyjnych ograniczeń w produkcji, sprzedaży i wywozie za granicę zarówno żywych zwierząt jak i produktów odzwierzęcych oraz pasz.*

Zagrożenie ASF na wschód od granicy Unii Europejskiej stopniowo narastało od 2007 r., gdy występowanie choroby odnotowano w państwach kaukaskich – w Gruzji, Armenii i Azerbejdżanie. Choroba została zawleczona początkowo do Gruzji, gdzie do zakażenia zwierząt doszło najprawdopodobniej na skutek skarmiania świń odpadkami pochodzącymi ze statku, który przyplynał z Afryki. W tym samym roku choroba rozprzestrzeniła się na teren Federacji Rosyjskiej, a w 2012 r. pierwsze

ognisko ASF notyfikowano na Ukrainie, tym razem do przeniesienia choroby doszło najpewniej poprzez żywność przywiezioną z Federacji Rosyjskiej przez osoby prywatne. Po raz pierwszy ogniska choroby stwierdzono w bezpośrednim sąsiedztwie państw UE, gdy 21 czerwca 2013 r. o wykryciu przypadków afrykańskiego pomoru świń poinformowały władze weterynaryjne Białorusi. Wprowadzono wtedy program intensywnego monitoringu w kierunku ASF w krajach graniczących z Białorusią, w tym w Polsce, obok

Przypadki afrykańskiego pomoru świń stwierdzone na terenie Polski - konsekwencje i działania

stosowanych już wcześniej środków ochronnych i prewencyjnych. W dniu 24 stycznia 2014 r. litewskie władze weterynaryjne notyfikowały o wykryciu dwóch przypadków afrykańskiego pomoru świń u dzików: w regionie solecznickim, okręg wileński oraz w regionie orańskim, okręg olicki. Oba przypadki na Litwie zlokalizowano w pobliżu granicy białorusko-litewskiej i jednocześnie w odległości ok. 70-80 km od granicy z Polską. Przeniesienie wirusa na terytorium RP, biorąc pod uwagę charakterystykę szerzenia się czynnika, od tej chwili było w zasadzie nieuchronne.

Wystąpienie afrykańskiego pomoru świń jest poważnym zagrożeniem natury ekonomicznej, zwłaszcza dla kraju, który – jak to ma miejsce w przypadku Polski – eksportuje duże ilości żywca i wieprzowiny. Bezpośrednio po wykryciu przypadków na Litwie Rosja nałożyła na kraje Unii Europejskiej embargo na import trzody i mięsa wieprzowego, a także produktów pochodzących od świń.

W związku ze stwierdzeniem dwóch przypadków afrykańskiego pomoru świń u dzików na terytorium Polski, Główny Lekarz Weterynarii (GLW) – zgodnie z obowiązującymi przepisami i umowami dwustronnymi - poinformował o zdarzeniu Komisję Europejską (KE), Światową Organizację Zdrowia Zwierząt (OIE), państwa ościennie i państwa trzecie.

Komisja Europejska, decyzją wykonawczą z dn. 18 lutego br., wyznaczyła obszar zakażony obejmujący:

- w województwie podlaskim: powiat sejneński; w powiecie augustowskim gminy Płaska, Lipsk Sztabin powiat sokólski; w powiecie białostockim gminy Czarna Białostocka, Supraśl, Zabudów, Michałowo i Gródek; oraz powiaty hajnowski, bielski i siemiatycki;
- w województwie mazowieckim: powiat łosicki;
- w województwie lubelskim: powiaty biański i włodawski.

Przy tworzeniu tego obszaru Komisja Europejska ściśle współpracowała z Inspekcją Weterynaryjną. Na obszarze zakażonym wprowadzono środki zaradcze i prewencyjne m.in. w zakresie hodowli świń i polowań na zwierzęta łowne. Najważniejsze wśród nich to: zakaz prowadzenia targów, wystaw, pokazów i konkursów z udziałem świń; zakaz urządzania polowań i odłowów zwierząt łownych bez uzyskania zgody właściwego Powiatowego Lekarza Weterynarii (PLW), zakaz przemieszczania produktów odzwierzęcych, które mogą spowodować rozprzestrzenienie się afrykańskiego pomoru świń, w tym mięsa i produktów mięsnych, o ile nie zostały

uprzednio poddane odpowiedniej obróbce, zakaz wprowadzania do gospodarstwa, w którym utrzymywane są świny jakichkolwiek produktów, surowców lub przedmiotów, które mogą spowodować szerzenie się ASF, zakaz przemieszczania świń, za wyjątkiem przewożenia do ubojni na terenie obszaru zakażonego, po uzyskaniu odpowiedniej zgody PLW. Wprowadzono także nakaz trzymania świń w zamkniętych budynkach gospodarskich, nakaz wyłożenia i utrzymywania mat dezynfekcyjnych przed pomieszczeniami hodowlanymi, nakaz bieżącej dezynfekcji sprzętu wykorzystywanego do obsługi świń, obowiązek karmienia świń wyłącznie paszą zabezpieczoną przed dostępem zwierząt wolno żyjących.

Skutkiem podjętych kroków było efektywne przeciwdziałanie ewentualnemu rozprzestrzenianiu się czynnika chorobotwórczego. Przebywająca w Polsce w ostatnich dniach lutego delegacja Wspólnotowego Weterynaryjnego Zespołu do Spraw Kryzysowych (Community Veterinary Emergency Team CVET), w skład której weszło pięciu przedstawicieli KE, przedstawiciel Światowej Organizacji Zdrowia Zwierząt (OIE) oraz dwóch przedstawicieli władz weterynaryjnych Federacji Rosyjskiej, pozytywnie oceniła pracę i procedury stosowane przez polską Inspekcję Weterynaryjną oraz Krajowe Laboratorium Referencyjne – PIWet w Puławach. Z drugiej jednak strony szybko uwidoczniły się problemy hodowców i producentów trzody chlewnej, związane przede wszystkim z trudnościami w sprzedaży trzody i mięsa wieprzowego, nadwyżkami świń i wieprzowiny w obrębie wyznaczonej strefy i znacznym spadkiem cen. Należy podkreślić, że obszar zakażony, określony przez KE, znacząco wykraczał poza tereny bezpośrednio sąsiadujące z miejscami znalezienia padłych chorych dzików. Od początku marca przedstawiciele polskiego rządu podejmowali w instytucjach unijnych starania, aby strefa zakażona objęta najsurowszymi restrykcjami została zmniejszona, natomiast 5 marca br. Polska zwróciła się do KE z prośbą o wprowadzenie nadzwyczajnych środków wspierania rynku (zgodnie z rozporządzeniem UE nr 1308/2013). W tym samym czasie odbywały się rozmowy z hodowcami oraz z reprezentantami przemysłu przetwórczego w celu wypracowania rozwiązań służących złagodzeniu skutków prowadzonych ograniczeń. Równocześnie prowadzono działania w celu zapewnienia polskim rolnikom, którzy ponieśli straty w związku z wystąpieniem ASF, wsparcia finansowego (dopłat) współfinansowanych ze środków unijnych.

Kompleksowe inicjatywy strony polskiej przyniosły skutek najpierw w postaci wstępnej zgody Komisji Europejskiej na ograniczenie strefy zakażonej na terytorium Polski, co zostało ustalone na posiedzeniu Stałego Komitetu ds. Zdrowia Zwierząt i Łączucha Żywnościowego 18 marca br. Uzgodniono wtedy, że nowy obszar strefy będzie obejmował określone gminy w powiatach sejneńskim, augustowskim, białostockim i sokólskim w woj. podlaskim. Jednocześnie stwierdzono, że mięso pozyskane ze świń pochodzących z tej strefy będzie mogło być udostępniane jako świeże mięso na rynku krajowym. Z kolei 19 marca br. Główny Lekarz Weterynarii poinformował, że na mocy wytycznych KE (do stosowania dyrektywy 2002/99/WE) mięso wieprzowe z obszaru objętego ograniczeniami w związku z wystąpieniem na terytorium RP przypadków afrykańskiego pomoru świń u dzików nie musi być specjalnie znakowane, ani poddawane specjalnej obróbce. W tym czasie kontynuowane były szczegółowe rozmowy na temat skali i zakresu wsparcia finansowego dla polskich hodowców.

W efekcie obie kwestie wymagające regulacji tj. ograniczenie obszaru uznanego za zakażony na terenie RP oraz przyjęcie nadzwyczajnych środków wspierania rynku wieprzowiny w Polsce zostały rozwiązane w dwóch dokumentach Komisji – Decyzji wykonawczej z dnia 27 marca 2014 r. w sprawie środków kontroli w zakresie zdrowia zwierząt w odniesieniu do afrykańskiego pomoru świń w niektórych państwach członkowskich (2014/178/UE) oraz Rozporządzeniu wykonawczym nr 324/2014 z dnia 28 marca 2014 r. przyjmującym nadzwyczajne środki wspierania rynku wieprzowiny w Polsce. W części II załącznika do Decyzji wykonawczej 2014/178/UE obszar zakażony na terytorium RP został

ograniczony i wyznaczony w woj. podlaskim w następujących jednostkach administracyjnych: w powiecie sejneńskim gminy Giby i Sejny z miastem Sejny, w powiecie augustowskim gminy Lipsk i Płaska, w powiecie białostockim gminy Czarna Białostocka, Gródek, Supraśl, Wasilków, Michałowo i w powiecie sokólskim gminy Dąbrowa Białostocka, Janów, Krynki, Kuźnica, Nowy Dwór, Sidra, Sokółka i Szudziałowo. Jednocześnie utrzymano zakaz wysyłania żywych świń ze wskazanego obszaru, przy czym na zasadzie odstępstwa i po wypełnieniu warunków zawartych w decyzji zezwolono na wywóz żywych świń z wyżej wymienionych powiatów na inne obszary RP. W decyzji określono też dokładne wymogi jakie muszą być spełnione aby ze wskazanych terenów Polski możliwe było wysyłanie do innych państw członkowskich świeżej wieprzowiny oraz produktów mięsnych. Z kolei w Rozporządzeniu wykonawczym nr 324/2014 wymieniono kwoty wsparcia rynku wieprzowego w Polsce, warunki realizacji pomocy a także terminy i zakres dopłat. Zgodnie z tymi zasadami oraz z datą notyfikacji decyzji KE, określającej zmniejszony obszar objęty ograniczeniami, za okres od 26 lutego do 30 marca br. rekompensaty będą przysługiwały producentom rolnym z terenów powiatów woj. podlaskiego, mazowieckiego i lubelskiego określonych w decyzji KE z 18 lutego br., natomiast od 31 marca unijnym wsparciem objęta będzie wyłącznie trzoda wypełniająca warunki dopłat i pochodząca z obszaru zakażonego zmniejszonego do 4 powiatów województwa podlaskiego. Producent starający się o rekompensatę każdorazowo zobowiązany będzie do przedstawienia faktury sprzedaży, świadectwa zdrowia świń i pozwoleń na przemieszczanie oraz informacji o masie sprzedanych zwierząt.

Opracowano z wykorzystaniem informacji i materiałów Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Głównego Lekarza Weterynarii i Państwowej Inspekcji Weterynaryjnej.

KOMENTARZ

Ryzyko przeniesienia ASF na terytorium Polski uznawano za wysokie już po wykryciu pierwszego przypadku choroby na Białorusi w czerwcu 2013 roku. Jednak również wcześniej, od czasu stwierdzenia przypadków wirusa na terenie Federacji Rosyjskiej i Ukrainy, prowadzone były działania mające na celu wnikliwy monitoring oraz przygotowanie właściwych służb, instytucji oraz inspekcji a także rolników z terenów zagrożonych do wystąpienia epizootii w Polsce. Po stwierdzeniu ASF w hodowlach białoruskich, działania zapobiegawcze i prewencyjne zostały zaostrome, co znalazło odzwierciedlenie w rozporządzeniach Wojewodów lubelskiego, podlaskiego i mazowieckiego wydanych odpowiednio 7, 8 i 9 sierpnia 2013 r. nakładających szczegółowe zakazy i nakazy na hodowców trzody w powiatach położonych w wyznaczonym administracyjnie pasie o szerokości ok. 40 km wzdłuż granicy białorusko – polskiej i częściowo ukraińsko - polskiej. O ile jednak tak rozległy obszar miał uzasadnienie w okresie przeciwdziałania przeniesieniu choroby, o tyle, po stwierdzeniu dwóch przypadków ASF u dzików na przygranicznym terenie Polski, wyznaczony obszar i faktyczne ograniczenia powinny wypełniać wymogi bezpieczeństwa epizootycznego, przy jednoczesnym uwzględnieniu uwarunkowań ekonomiczno – społecznych. Wydaje się, że zarówno działania wewnętrzne Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Głównego Lekarza Weterynarii i Ministra Gospodarki jak i regulacje Komisji Europejskiej, ujmujące w nowej sytuacji kompleksowo problem ASF w państwach członkowskich sprzyjają takiemu właśnie rozwiązaniu.

Problem powojennej amunicji chemicznej zatopionej w Morzu Bałtyckim

kmdr por. dr Jarosław Michalak

kmdr por. dr Bartłomiej Pączek

Akademia Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte w Gdyni

Po zakończeniu II wojny światowej, działając w myśl postanowień Porozumienia Poczdamskiego (z sierpnia 1945 r.), koalicja antyhitlerowska przystąpiła do niszczenia pozostałości wojennych (broń, amunicja). Za najlepszą uznano metodę zatapiania amunicji w morzach (w tym w Morzu Bałtyckim). W wyniku tych działań do Bałtyku trafiły dziesiątki tysięcy ton amunicji, w tym chemicznej. Metodę zatapiania amunicji chemicznej wybrano z kilku powodów: po pierwsze była bardzo szybka, po drugie nie wymagała dużych nakładów finansowych, po trzecie – nie trzeba było konstruować specjalnych instalacji niszczenia amunicji i wreszcie po czwarte – nie wiadomo, jak ją niszczyć.

Za oficjalne miejsca zatopienia amunicji chemicznej przyjmuje się południowo-wschodnią część Głębi Gotlandzkiej (ok. 2 000 t. amunicji), wschodnią część Głębi Bornholmskiej (ok. 32 000 t.) oraz cieśninę Mały Bełt (ok. 5 000 t.). Zebrana dokumentacja oraz zeznania świadków wskazują, że amunicja chemiczna została zatopiona także w rejonach na wschód (ok. 8 000 t.) oraz na południowy zachód (ok. 15 000 t.) od Bornholmu. Dodatkowo, była NRD przyznała, że zatopiła około 200 - 300 t. amunicji chemicznej w rejonie na wschód od Bornholmu. Najnowsze wyniki badań, prowadzonych w ramach projektu CHEMSEA¹, potwierdziły hipotezę, iż amunicja chemiczna zatapiana była również na Głębi Gdańskiej.

Na podstawie zgromadzonych informacji stwierdzono, że w Bałtyku dominują następujące bojowe środki trujące (BST): chloroacetofenon, Clark I, Clark II, adamsyt, fosgen, iperyt, luizyt, tabun oraz cyjanowodór.

ZAGROŻENIA

W okresie powojennym odnotowano szereg przypadków wylawiania amunicji chemicznej przez rybaków oraz wyrzucania pojemników z tymi substancjami na brzeg w rejonach Danii, Niemiec, Polski i Szwecji. W polskich obszarach morskich zgłoszone przypadki wyłowienia lub wyrzucenia na plażę amunicji chemicznej lub BST, głównie iperytu, datuje się od 1950 roku. Przeprowadzone badania wykazują, że do dnia dzisiejszego wydarzyło się 30 incydentów z zatopioną amunicją chemiczną lub BST, z czego 7 wystąpiło na plaży. Największe zagrożenie niesie ze sobą bezpośredni kontakt z BST, którego objawami są (w zależności od rodzaju BST): duszności, podrażnienie dróg oddechowych, ból w piersiach, zaburzenia równowagi, utrata wzroku, poparzenia skóry i dróg oddechowych, drgawki

mięśniowe. W skrajnych przypadkach (kiedy stężenie BST będzie wysokie) może dojść do zgonu.

Analiza wypadków, jakie miały miejsce na polskich obszarach morskich i w strefie brzegowej wymusza konieczność dwutorowego rozpatrywania zagrożeń związanych z BST. Z jednej strony mowa o przypadkach wyłowienia amunicji chemicznej wraz z połowem przez kutry rybackie (lub inne jednostki zajmujące się hydrotechnicznymi pracami podwodnymi), z drugiej strony rozpatrywać należy przypadki wyrzucenia amunicji na brzeg i kontaktu z nią osób postronnych.

PROCEDURY POSTĘPOWANIA

Uwzględniając fakt, iż obowiązujące od 1997 r. procedury związane z wyłowieniem przez rybaków amunicji chemicznej² uległy w znacznej części dezaktualizacji, a procedury reagowania na zagrożenie

¹ CHEMSEA – CHEmical Munitions SEarch and Assessment – projekt oceny stanu amunicji chemicznej zatopionej w Morzu Bałtyckim, współfinansowany ze środków Unii Europejskiej. Projekt zrzesza 11 instytucji naukowych i badawczych z 5 państw nadbałtyckich. Polskę reprezentują: Instytut Oceanologii PAN, Akademia Marynarki Wojennej oraz Wojskowa Akademia Techniczna.

² „Instrukcja postępowania w przypadku wyłowienia amunicji chemicznej”, Zarządzenie Porządkowe Dyrektora Urzędu Morskiego w Gdyni Nr 3, Dziennik Urzędowy Województwa Gdańskiego Nr 60, z dn. 12 grudnia 1997 r., zatwierdzone przez Kolegium Dyrektorów Urzędów Morskich do stosowania na obszarach morskich RP.

chemiczne na lądzie są (w przypadku amunicji chemicznej) nieprecyzyjne, Akademia Marynarki Wojennej wraz z Wojskową Akademią Techniczną, opracowały procedury postępowania odpowiadające w/w scenariuszom zagrożeń. W przypadku zagrożenia kontaktem z amunicją chemiczną załóg jednostek pływających (głównie kutrów rybackich, ale nie można wykluczyć możliwości bezpośredniego kontaktu załóg jednostek prowadzących prace hydrotechniczne), wszystkie działania związane z ograniczeniem możliwości kontaktu podzielić można na dwie fazy: przygotowania jednostki do wyjścia na morze i reagowania w przypadku kontaktu z amunicją chemiczną lub BST.

W pierwszej fazie najważniejsze jest zwiększenie świadomości załóg o zagrożeniach, jakie niesie ze sobą bezpośredni kontakt z BST. Najbardziej skuteczną wydaje się tutaj forma szkolenia, w programie którego powinny znaleźć się następujące elementy:

- wskazanie oficjalnych i nieoficjalnych miejsc zatopienia amunicji chemicznej;
- informacja o tym co zatopiano (bomby, pociski, miny, beczki itd.) oraz jaki obecnie jest stan techniczny zatopionej amunicji;
- rodzaje bojowych środków trujących zatopionych w morzu oraz ich działanie na organizm człowieka (symptomy skażenia);
- pierwsza pomoc przy skażeniu bojowymi środkami trującymi;
- podstawowe zasady dekontaminacji jednostki pływającej, czyli odpowiedź na pytanie: czym odkażać ludzi, sprzęt i pokład.

W tym miejscu nadmienić należy, że żadne z międzynarodowych, ani polskich przepisów dotyczących szkoleń, jakie muszą przejść załogi jednostek pływających, nie uwzględnia obowiązku szkolenia z zakresu zagrożeń amunicją chemiczną zatopioną w morzu.

Kolejnym przedsięwzięciem fazy przygotowania jest dokładne przesiedlenie trasy rejsu w celu wytypowania rejonów, w których prowadzenie prac wymagać będzie zachowania szczególnych środków ostrożności. Istotnym czynnikiem zwiększającym

bezpieczeństwo załogi jest także doposażenie jednostki w niezbędny sprzęt i środki ochrony indywidualnej (maska przeciwgazowa, odzież gumowana, rękawice, obuwie gumowane z wysokimi cholewami), zapewniające odizolowanie od czynników zewnętrznych. W taki sprzęt wystarczy wyposażyć tylko te osoby spośród załogi, które mogą mieć bezpośredni kontakt z amunicją chemiczną.

Na fazę reagowania składa się realizacja procedur ramowo nakreślonych w Krajowym Planie Zarządzania Kryzysowego (w części dotyczącej skażeń chemicznych na morzu), poszerzonych o szczegółowe zasady postępowania opracowane w oparciu o analizę stanu sił i środków pozostających w dyspozycji organów administracji oraz Sił Zbrojnych. Zaletą zaproponowanej procedury jest maksymalne skrócenie czasu od otrzymania informacji o zdarzeniu do podjęcia działań ratowniczych. Wdrożenie procedury wymaga jednak przeprowadzenia cyklu szkoleń skierowanych do wszystkich ogniw biorących w niej udział, m.in.: Morskiej Służby Poszukiwania i Ratownictwa (SAR), administracji portów morskich, specjalistycznych pododdziałów Sił Zbrojnych.

W zakresie postępowania z amunicją chemiczną wyrzuconą na brzeg, sytuacja jest zdecydowanie bardziej skomplikowana. Wynika to z jednej strony z większej skali zagrożenia kontaktem z amunicją chemiczną osób nieświadomych zagrożenia (np. spacerowicze, turyści), z drugiej zaś z konieczności użycia większej ilości sił i środków do prowadzenia działań ratowniczych (m.in. organy administracji samorządowej, straże i służby, pododdziały Sił Zbrojnych). Podobnie, jak w przypadku zagrożenia chemicznego na morzu, ogólne procedury postępowania nakreślone zostały w KPZK. Pełne dostosowanie sił i środków przewidzianych do działań w poszczególnych fazach zarządzania kryzysowego wymagało jednak doprecyzowania zasad postępowania wszystkich uczestników działań ratowniczych. Opracowane zasady postępowania zakładają, podobnie jak w przypadku zdarzeń na morzu, maksymalne skrócenie czasu od otrzymania informacji o zdarzeniu do podjęcia działań ratowniczych, z jednoczesnym, wyraźnym wskazaniem ogniw, które muszą być w nie zaangażowane.

KOMENTARZ

Broń chemiczna zatopiona w Morzu Bałtyckim nadal jest groźna. Pomimo upływu lat niektóre bojowe środki trujące wciąż stanowią zagrożenie dla ludzi, środowiska i żeglugi. Jedną z grup, która szczególnie narażona jest na kontakt z amunicją chemiczną są załogi jednostek pływających oraz osoby korzystające z plaż. Dla zapewnienia ich bezpieczeństwa konieczne są działania, które zminimalizują zagrożenie.

Analiza istniejących procedur reagowania na zagrożenie chemiczne wykazała pilną potrzebę szkolenia wszystkich ogniw uczestniczących w akcji ratowniczej związanej z kontaktem z bojowymi środkami trującymi, zarówno na morzu, jak i na lądzie. Program takiego szkolenia przygotowany został przez międzynarodowy zespół badawczy, kierowany przez specjalistów Akademii Marynarki Wojennej. Pilotażowo, szkolenia realizowane według opracowanego programu, przeprowadzono w Polsce, na Litwie i w Finlandii. Uczestnikami szkoleń byli rybacy oraz przedstawiciele administracji morskiej.

Opracowane procedury zaproponowane zostały na spotkaniu grupy eksperckiej HELCOM MUNI (powołana, na posiedzeniu ministerialnym Komisji Helsińskiej w 2010 roku, do przeglądu i aktualizacji informacji na temat broni chemicznej zatopionej w Morzu Bałtyckim), z zaleceniem praktycznego ich wdrożenia we wszystkich państwach nadbałtyckich.

EUROSUR - Europejski System Nadzorowania Granic

płk SG Grzegorz Kaźmierczak

Radca w Sztabie Komendanta Głównego Straży Granicznej

2 grudnia 2013 r. weszło w życie Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1052/2013 z dnia 22 października 2013 r. ustanawiające europejski system nadzorowania granic (EUROSUR). Straż Graniczna jest odpowiedzialna za wdrożenie tego systemu w Polsce. EUROSUR łączy krajowe systemy nadzoru granicy w sieć europejską, zarządzaną przez Agencję Frontex. Głównym zadaniem EUROSUR jest zapewnienie szybkiej identyfikacji zagrożeń na lądowych i morskich granicach zewnętrznych UE/Schengen oraz zwiększenie zdolności przeciwdziałania tym zagrożeniom. Projekt obejmuje zagadnienia dotyczące nielegalnej migracji, przestępczości transgranicznej, sytuacji kryzysowych i innych mających wpływ na ochronę granic.

Każde Państwo Członkowskie Unii Europejskiej (PC UE) posiadające granicę zewnętrzną zostało zobowiązane do utworzenia Krajowego Ośrodka Koordynacji (KOK) EUROSUR, który ma funkcjonować w systemie 24/7 i odpowiadać za prowadzenie bieżącej wymiany informacji o zdarzeniach (w tym także opracowań analitycznych) z Agencją Frontex oraz ośrodkami koordynacji innych PC UE. W przypadku zaistnienia sytuacji kryzysowych KOK jest odpowiedzialny za koordynowanie na szczeblu krajowym działań służb zaangażowanych w ochronę granicy zewnętrznej UE.

Wymiana informacji odbywa się głównie za pośrednictwem tzw. „obrazów sytuacji”, które są tworzone na szczeblu krajowym (Krajowy Obraz Sytuacji) i europejskim (Europejski Obraz Sytuacji), a także w odniesieniu do strefy przedgranicznej (Wspólny Przedgraniczny Obraz Sytuacji). Krajowy Obraz Sytuacji jest przedstawiany w czasie zbliżonym do rzeczywistego. Zawiera on nie tylko meldunki o zdarzeniach odnotowywanych na granicy

zewnętrznej, ale również informacje na temat statusu i pozycji patroli, raporty oraz materiały analityczne. Dodatkowo EUROSUR będzie stwarzał możliwości dla PC UE tzw. wspólnego stosowania narzędzi nadzoru, które koordynować będzie Agencja Frontex. Chodzi między innymi o możliwość wykorzystywania zaawansowanego technicznie sprzętu, pozwalającego na uzyskiwanie obrazów satelitarnych czy też informacji pochodzących z innych technicznych systemów monitorowania i zabezpieczania granicy (np. sensory).

W ramach EUROSUR Agencja Frontex ma zagwarantowany dostęp do informacji o wszystkich zdarzeniach odnotowanych przez poszczególne PC UE, a pozostających w obszarze zainteresowania systemu. Wszystkie informacje przekazywane do EUROSUR mają sprawić, że „znajomość sytuacji” (situational awareness) ulegnie poprawie. To z kolei ma zapewnić odpowiednią „zdolność reagowania” (reaction capability) na wyzwania (sytuacje kryzysowe) pojawiające się na granicach. Aby usystematyzować

zarządzanie tymi kwestiami, PC UE na potrzeby EUROSUR dzieli swoje granice zewnętrzne na odcinki. Sytuacja na każdym z tych odcinków będzie podlegała odrębnej analizie, prowadzonej przez Frontex. W wyniku analiz poszczególnym odcinkom zostaną przypisane tzw. poziomy ryzyka (niski/średni/wysoki). W zależności od przypisanego poziomu ryzyka, PC UE i Agencja będą podejmować środki zaradcze mające je minimalizować. Takie rozwiązanie powoduje zwiększenie roli Agencji Frontex

w europejskim systemie zarządzania granicami zewnętrznymi UE.

Agencja jest również odpowiedzialna za przygotowanie praktycznego podręcznika służącego jako zalecenia i dobre praktyki EUROSUR. Wytyczne zawarte w tym dokumencie szczegółowo będą określać sposób funkcjonowania Frontex-u i służb krajowych w ramach EUROSUR.

KOMENTARZ

Rozporządzenie ustanawiające EUROSUR zawiera zapisy, które są na tyle ogólne, że umożliwiają (do czasu wydania przez Agencję Frontex praktycznego podręcznika tzw. Handbook) jego wdrożenie bez wprowadzania fundamentalnych zmian w funkcjonowaniu krajowych służb odpowiedzialnych za ochronę granic. Zmiany, które już teraz wymusi EUROSUR odnoszą się przede wszystkim do usprawnienia systemu wymiany informacji (zarówno krajowego, jak i międzynarodowego), koordynacji działań na szczeblu krajowym oraz wykorzystywania analiz w procesie zarządzania siłami i środkami.

Wprowadzenie EUROSUR znacząco poszerzyło zakres działania Agencji Frontex w procesie zarządzania zewnętrznymi granicami UE. Dotyczy to zwłaszcza możliwości pozyskiwania informacji, zastrzeżonych dotychczas tylko dla krajowych służb ochrony granic. Ponadto przypisując tzw. poziomy ryzyka każdemu sektorowi granicy zewnętrznej UE, Agencja Frontex wymuszać będzie podjęcie określonych działań przez służby tych państw.

Nie do końca znany jest mechanizm dokonywania przez Frontex takiej oceny. Można przypuszczać, że dokonywać się ona będzie w oparciu o analizy ryzyka (według tzw. modelu CIRAM¹), tworzone przede wszystkim na podstawie Krajowych Obrazów Sytuacji oraz informacji uzyskiwanych przez Agencję z innych źródeł.

*System EUROSUR prawdopodobnie będzie miał powiązania także z innymi obszarami działalności Komisji Europejskiej w tematyce zarządzania granicami zewnętrznymi – na przykład w dokonywanej okresowo ocenie stosowania przez PC UE *acquis Schengen* (misje Scheval) oraz będącego w trakcie prac koncepcyjnych projektu pod nazwą Europejski System Straży Granicznej (European System of Border Guards – ESBG).*

Pierwsza ewaluacja funkcjonowania systemu przewidziana jest przez Komisję Europejską pod koniec 2016 r.

¹ „CIRAM - Common Integrated Risk Analysis Model” (Wspólny Zintegrowany Model Analizy Ryzyka).

Prace nad ustawą o monitoringu wizyjnym - pierwsza wersja założeń do ustawy

Mariusz Cichomski
Naczelnik Wydziału ds.

Terroryzmu i Przesłępczości Zorganizowanej MSW

Systemy monitoringu wizyjnego (telewizji dozorowej) stają się powszechnym narzędziem wykorzystywanym do zabezpieczania przestrzeni publicznej i prywatnej. Tendencja obejmowania różnorodnych obszarów i miejsc użyteczności publicznej monitoringiem oraz oczekiwania związane z jego rolą na rzecz zapewniania bezpieczeństwa mają charakter postępujący, jednak istniejące regulacje w tym zakresie są rozproszone i odnoszą się jedynie do wybranych aspektów prowadzenia rejestracji obrazu. Wprawdzie tego rodzaju rozwiązanie funkcjonuje również w części innych państw Unii Europejskiej, trudno jednak, w aktualnych warunkach, uznać je za optymalne, w szczególności w kontekście powszechności stosowania monitoringu wizyjnego, jak i zwiększających się możliwości technicznych.

Obowiązujący w Polsce zestaw aktów prawnych odnosi się jedynie do wybranych aspektów prowadzenia rejestracji. Podstawy prawne do rejestracji obrazu (w niektórych przypadkach również dźwięku) obejmują zakresem służby odpowiedzialne za kwestie związane z szeroko rozumianym bezpieczeństwem lub porządkiem publicznym¹. Brak jest natomiast uregulowań dotyczących innych podmiotów państwowych, samorządowych i prywatnych, w tym osób fizycznych. Wyjątek stanowią regulacje obejmujące określone sfery życia społecznego czy stanowiące podstawę do rejestrowania obrazu w określonych miejscach².

Problematyka związana z prowadzeniem monitoringu wizyjnego pozostaje niezwykle istotna nie tylko

z perspektywy zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego, lecz również ochrony zagwarantowanych w Konstytucji RP praw i wolności obywatelskich, w tym prawa do ochrony prywatności, ochrony danych osobowych, prawa dostępu do informacji (art. 7 - zasada państwa prawnego, art. 30 - zasada poszanowania i ochrony godności człowieka, art. 47 - prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, art. 51 - zasada autonomii informacyjnej). Co więcej taktując monitoring wizyjny, jako pewną formę ingerencji w prawa i wolności należy zaznaczyć, iż zgodnie z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą jednak naruszać istoty wolności i praw.

Dostrzegając istotne znaczenie niniejszego zagadnienia, a także odpowiadając na apele dotyczące potrzeby uregulowania omawianej problematyki formułowane w szczególności przez Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych i Rzecznika Praw Obywatelskich, w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych podjęto prace nad stosowną ustawą. Przygotowanie wstępnej wersji założeń poprzedziły konsultacje ze służbami i organami właściwymi w zakresie szeroko rozumianego bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz zreszzeniami branżowymi reprezentującymi zarówno instalatorów, jak i podmioty najbardziej zainteresowane stosowaniem systemów dozoru

¹ Przepisy regulujące uprawnienia w powyższym zakresie określają, w szczególności: *ustawa o Policji, ustawa o Straży Granicznej, ustawa o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym, ustawa o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencji Wywiadu, ustawa o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego i Służbie Wywiadu Wojskowego, ustawa o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych, ustawa o kontroli skarbowej oraz ustawa o strażach gminnych.*

² Jako przykład wskazać tu można regulacje związane z zapewnieniem bezpieczeństwa imprez masowych (*ustawa o bezpieczeństwie imprez masowych*), systemu kontroli gier w kasynie gry (*ustawa o grach hazardowych*) czy stosowaniem rejestracji obrazu w miejscach detencji Policji (*rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie pomieszczeń przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, pokoi przejściowych, tymczasowych pomieszczeń przejściowych i policyjnych izb dziecka, regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach, pokojach i izbach oraz sposobu postępowania z zapisami obrazu z tych pomieszczeń, pokoi i izb*). Ponadto kwestia dotycząca rejestracji obrazu i dźwięku w odniesieniu do czynności procesowych uregulowana została w art. 147 Kodeksu postępowania karnego.

wizyjnego, a także z organizacjami pozarządowymi zajmującymi się monitorowaniem respektowania praw człowieka.

Na przełomie grudnia 2013 r. i stycznia br. MSW przekazało do szerokich konsultacji międzyresortowych i społecznych pierwszą wersję założeń do projektu przyszłej ustawy. W proces konsultacji włączone zostały nie tylko organy centralne oraz wspomniane organizacje przedstawicielskie, lecz również wojewodowie i prezydenci największych miast.

W założeniach monitoring wizyjny został zdefiniowany jako zdalny odbiór obrazu prowadzony w sposób systematyczny w przestrzeni znajdującej się w polu widzenia kamer zainstalowanych w określonych punktach na obszarze monitorowanym lub w jego pobliżu, realizowany w celu zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego lub ochrony osób i mienia. Ponadto wśród innych przykładowych propozycji definicji ustawowych znalazły się takie pojęcia, jak system monitoringu wizyjnego, kamera, przetwarzanie obrazu, czy administrator systemu monitoringu wizyjnego.

Zakres podmiotowy założeń obejmie organy państwowe, organy samorządu terytorialnego oraz państwowe i komunalne jednostki organizacyjne, podmioty niepubliczne realizujące zadania publiczne; osoby prywatne oraz jednostki organizacyjne nie będące osobami prawnymi, a także osoby fizyczne, jeżeli monitoring obejmuje otwartą lub zamkniętą przestrzeń przeznaczoną do użytku publicznego.

Należy podkreślić, że przygotowane założenia definiują zasady prowadzenia monitoringu nie poprzez ich bezpośrednie uzależnienie od rodzaju podmiotu prowadzącego monitoring, lecz rozróżnienie przestrzeni, w której monitoring jest prowadzony. W zakresie rozróżnienia rodzajów przestrzeni, w której prowadzony jest monitoring proponuje się wyodrębnienie:

- otwartej przestrzeni publicznej - przestrzeń powszechnie dostępna (np. ulice);
- zamkniętej przestrzeni przeznaczonej do użytku publicznego - ograniczona obszarowo przestrzeń lub obiekt udostępnione do użytku publicznego na warunkach określonych przez właściciela lub zarządzającego (np. sklepy, budynki użyteczności publicznej, zakłady pracy);
- przestrzeni prywatnej - przestrzeń lub obiekt wykorzystywany przez właściciela lub użytkownika wyłącznie w celach prywatnych.

To właśnie poprzez rozróżnienie rodzaju przestrzeni określone są podmioty uprawnione do stosowania monitoringu oraz ich obowiązki. Natomiast wprowadzenie dodatkowych wymogów proponuje się w odniesieniu do systemów przetwarzających obraz (działania polegające na automatycznym zestawianiu obrazu z danymi pozwalającymi na identyfikację tożsamości objętej monitoringiem).

Zgodnie z powyższym monitoring w otwartej przestrzeni publicznej będzie mógł być prowadzony jedynie przez podmioty publiczne lub podmioty niepubliczne działające na rzecz podmiotów publicznych oraz wyłącznie w celu zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego lub w celu ochrony osób i mienia. Natomiast inne formy rejestracji obrazu w otwartej przestrzeni publicznej będą mogły być prowadzone o ile nie naruszają zakresu objętego ochroną przed rozpowszechnianiem, chyba że realizowane są w celach prywatnych lub wynika to z przepisów odrębnych.

Odstępstwo od tej generalnej zasady stanowić ma sytuacja, w której monitoring wizyjny prowadzony w celu ochrony osób i mienia w zamkniętej przestrzeni przeznaczonej do użytku publicznego lub w przestrzeni prywatnej obejmuje otwartą przestrzeń publiczną. Byłoby to jednak dopuszczalne w takim zakresie, który pozostaje niezbędny dla realizacji celu prowadzenia monitoringu wizyjnego, tj. ochrony osób i mienia. W tym wypadku określone zostaną więc obowiązki nie tylko podmiotów publicznych lub podmiotów niepublicznych działających na rzecz podmiotów publicznych, lecz również osób prywatnych, jednostek organizacyjnych nie będących osobami prawnymi oraz osób fizycznych.

Założenia nie przewidują natomiast ograniczenia podmiotowego jeśli chodzi o możliwość prowadzenia monitoringu wizyjnego w zamkniętej przestrzeni przeznaczonej do użytku publicznego lub przestrzeni prywatnej. Projektowaną ustawą nie byłyby zaś objęte osoby fizyczne, które prowadzą monitoring wizyjny wyłącznie w celach prywatnych i nieobjęte otwartej przestrzeni publicznej lub zamkniętej przestrzeni przeznaczonej do użytku publicznego.

Niezwykle ważnym elementem zakładanym w założeniach jest wprowadzenie obowiązku oznaczania kamer lub przestrzeni objętych monitoringiem. W otwartej przestrzeni publicznej proponuje się wprowadzenie obowiązku oznaczenia miejsca usytuowania kamer wchodzących w skład systemu monitoringu wizyjnego poprzez umieszczenie stosownej tablicy informacyjnej. W zamkniętej

przestrzeni przeznaczonej do użytku publicznego administratorzy systemów będą zobowiązani do poinformowania o objęciu jej monitoringiem poprzez umieszczenie stosownych oznaczeń przy wejściu w obręb danej przestrzeni (budynku). Dodatkowe oznaczenie wprowadzone zostałoby w odniesieniu do systemów przetwarzających obraz zgodnie z rozumieniem ustawy. Natomiast, jeżeli monitoring prowadzony w przestrzeni prywatnej obejmuje przestrzeń otwartą, administrator systemu byłby zobowiązany do poinformowania o jego prowadzeniu poprzez umieszczenie oznaczenia na granicy przestrzeni prywatnej lub ścianie obiektu.

Istotnym elementem przygotowywanej regulacji ma być także wprowadzenie funkcji administratora systemu monitoringu wizyjnego. Funkcję tę pełnić będzie organ, jednostka organizacyjna, podmiot lub osoba decydująca o celach, funkcjonalności i środkach bezpieczeństwa poszczególnych systemów monitoringu. Ma być on również odpowiedzialny za prowadzenie ewidencji osób upoważnionych do dostępu do systemu monitoringu wizyjnego czy wyznaczania administratora bezpieczeństwa systemu nadzorującego przestrzeganie zasad ochrony. Do obsługi systemów monitoringu wizyjnego będą mogły mieć dostęp wyłącznie osoby posiadające upoważnienie dostępowe nadane przez administratora systemu monitoringu wizyjnego, a administrator systemu będzie zobowiązany do zapewnienia kontroli nad dostępem. Osoby te będą zobowiązane zachować w tajemnicy informacje uzyskane w czasie prowadzenia monitoringu oraz dotyczące bezpieczeństwa funkcjonowania systemów monitoringu wizyjnego.

Proponuje się również wprowadzenie minimalnego terminu przechowywania obrazu zarejestrowanego w systemach monitoringu wizyjnego działającego w otwartej przestrzeni publicznej – 30 dni. Termin ten nie obejmowałby jednak systemów monitoringu wizyjnego działających w zamkniętej przestrzeni przeznaczonej do użytku publicznego. Ponadto proponuje się wprowadzenie maksymalnego terminu przechowywania zarejestrowanego obrazu dla obu tych przestrzeni – nie dłużej niż 90 dni, chyba że w tym okresie organy uprawnione wystąpią o zabezpieczenie

zarejestrowanego obrazu w związku z prowadzonymi czynnościami.

Wprowadzenie powyższych reguł ma zarówno zagwarantować respektowanie konstytucyjnych praw i wolności, jak i pozwolić na wprowadzenie jasnych reguł wykorzystania narzędzia jakim jest monitoring wizyjny. W efekcie każdej osobie będzie przysługiwało nie tylko prawo do informacji o objęciu jej monitoringiem wizyjnym w otwartej przestrzeni publicznej lub zamkniętej przestrzeni przeznaczonej do użytku publicznego, lecz również wprowadzona zostanie dodatkowa ochrona wizerunku przed rozpowszechnianiem, która w zamierzeniu dotyczyć ma obrazu twarzy lub sylwetki umożliwiających identyfikację tożsamości osoby, której obraz jest odbierany lub zarejestrowany w systemie. Ponadto ochronie przed rozpowszechnianiem podlegać będzie także odbierany lub zarejestrowany w systemie monitoringu wizyjnego obraz pojazdu o cechach pozwalających na identyfikację osoby fizycznej lub prawnej będącej właścicielem lub użytkownikiem pojazdu. Ochronę prawną osób objętych monitoringiem mają gwarantować przepisy karne sankcjonujące złamanie zasad prowadzenia monitoringu wizyjnego.

Odrębna część założeń poświęcona jest uprawnieniom służb i organów, określanych jako podmioty uprawnione, w zakresie wglądu do zarejestrowanego obrazu, dostępu do nagrań lub systemów (Policja, Straż Graniczna, Biuro Ochrony Rządu, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Centralne Biuro Antykorupcyjne, Żandarmeria Wojskowa, Służba Kontrwywiadu Wojskowego oraz straże gminne/miejskie). Należy podkreślić, że w odniesieniu do tych podmiotów nie przewiduje się aby ustawa miała wpłynąć na kwestie związane z ich uprawnieniami do rejestracji obrazu (sfera ta pozostanie unormowana na gruncie ustaw pragmatycznych). Jej celem jest natomiast jednoznaczne określenie zakresu uprawnień w odniesieniu do wglądu do nagrań, ich pozyskania, bądź możliwości skorzystania z systemów monitoringu, z których właściwe służby korzystają w chwili obecnej, występując o to do właścicieli czy użytkowników systemów.

KOMENTARZ

Obecnie w MSW prowadzona jest analiza uwag i propozycji zgłaszanych przez uczestników konsultacji. Różna perspektywa podmiotów zainteresowanych niniejszą problematyką wpływa jednak na istotne rozbieżności w prezentowanych stanowisk. Różnice te dotyczą w szczególności proponowanego wprowadzenia zakazu stosowania atrap kamer i przekazywania - wspólnego z monitoringiem wizyjnym – odbioru dźwięku pozwalającego na słuchanie lub zapis rozmów, a także kwestii związanych z wprowadzeniem obowiązku konsultacji społecznych przed podjęciem decyzji o tworzeniu lub rozbudowie systemów monitoringu w otwartej przestrzeni publicznej, czy sposobu realizacji obowiązku informacyjnego (oznaczenia przestrzeni objętej monitoringiem lub kamer).

Wśród postulowanych zmian do zaproponowanego brzmienia założeń wskazywane są w szczególności kwestie związane ze zwiększeniem zakresu kontroli nad systemami monitoringu przez uprawniony do tego organ kontrolny, doprecyzowaniem słownika ustawowego, dookreśleniem procedur upoważnień dostępowych do systemów monitoringu wizyjnego lub nagrań dla podmiotów uprawnionych. Należy również wspomnieć o postulatach dotyczących wprowadzenia bezpośrednich zapisów odnoszących się do kwestii prowadzenia monitoringu wizyjnego na terenach osiedli mieszkaniowych lub domów wielorodzinnych i w zakładach pracy, czy związanych z rewizją proponowanych przepisów karnych.